

Кіріспе

Барлық ата-аналар, мұғалімдер, қызметкерлер және оқушылар желіні қолдану ережелерін сақтауға келіседі және бұл келісімді бұзу желіні қолдануға уақытша тыйым салуға әкеледі.

Анықтама

«Киберқорлау – бұл ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, әсіресе телефон мен Ғаламторды біреуге әдейілеп тіл тигізу үшін қолдану».

Киберқорлау мынадай факторлардың әсерінен терең ықпал етуі мүмкін:

- жеке аймағына басып кіру;
- агрессордың аты-жөнін көрсетпеу (көбінесе басында);
- үлкен аудитория үшін тіл тигізетін хаттар мен суреттерді тез жариялау мүмкіндігі және оның ұзақ уақыт бойы қайталануы.

Киберқорлау формалары

Киберқорлау әр түрлі формада болуы мүмкін:

Электрондық құралдармен қорқыту және қорқыту мыналарды қамтиды, бірақ олармен шектелмейді:

- Қудалау немесе "киберқылмыс";
- Секстинг;
- Қаралау немесе диффамация;
  - басқаларды оқушы туралы жағымсыз пікірлер жариялауға шақыратын веб-сайт беттерін құру;
  - теріс және зиянды мәтіндік хабарламаларды жіберу;
  - құрдастарын Алып тастау немесе қабылдамау;
  - еліктеу туралы;
  - жеке ақпаратты немесе суреттерді рұқсатсыз жариялау (соның ішінде "бақытты шапалақтар");
  - әлеуметтік желі сайтында жәбірленушінің жалған және / немесе әдепсіз фотосуреттерін орналастыру;
  - әлеуметтік медиа сайттарын бұзу және ұялатын немесе жеке болуы мүмкін материалдарды жою және тарату;
  - Манипуляция;
  - "чат арқылы сөйлесу" онлайн, мысалы, әлеуметтік желілер/ойын сайттары және т. б.
  - басқа біреудің басшылығымен әлеуметтік желілер арқылы хабарламалар жіберу, жасыру немесе жіберу.

Кибершабуылдың кейбір түрлері әдейі және агрессивті болса да, кибершабуылдың кейбір жағдайлары байқаусызда болуы мүмкін және салдары туралы қарапайым білмеудің нәтижесі болуы мүмкін.

Киберқорлаудың алдын алу

«TAMOS Education» бірлестігінің мүшелері киберқорлауды түсінеді және оны талқылайды:

- Киберқорлау анықтамасын тарату;
- Киберқорлау мен оның формаларын талқылау;
- АҚТ қолданудағы біздің жауапкершілігіміз бен бұзушылықтар үшін жазаларды зерттеу;
- АҚТ қолдану ережелері;
- Семинарлар;
- Мұғалімдерге арналған тренингтер

Тиісті тәжірибе мен саясаттар:

- Киберқорлаумен күрес стратегияларын жыл сайын қарау және АҚТ желіні қолдануды тексеру;
- Жағдайлары туралы жазба жүргізу;
- Киберқорлау туралы оқушыларды хабарлауын ұсыну;
- Технологияларды оң пайдалануды ынталандыру;

- Технологияларды пайдаланудың ең қауіпсіз әдістерін зерттеу .

Кибершабуылдың алдын алуға кибершабуыл ұғымы және оның басқа қорлау түрлерінен айырмашылығы туралы пікірталастар, тренингтер, семинарлар мен оқушылардың іс-шаралары ықпал етеді.

Кибершабуылдың алдын алу мақсатында TAMOS Education оқушылардың Интернетті пайдалануын үнемі қадағалау және теріс пайдаланушылыққа күдіктенуге негіз болған жағдайда ұялы телефондарды тексеру құқығын өзіне қалдырады.

Технологияларды теріс пайдалану мектеп тәртіптік саясатының объектісі болып, ауыр қылмыс болып есептеледі. Оқушылар өз веб-сайттарында енгізген материалдар үшін жауапты. Егер басқа оқушылардың әл-ауқаты немесе мәдениеті болса, немесе мектеп беделі тәуекелге ұшыраса, санкциялар ұялы телефондарды тәркілеуді немесе Интернетті пайдалануға шектеуді қамтуы мүмкін.

Білім беру:

Технологияларды қолдану мен электронды қауіпсіздікті талқылау мен үйрету киберқорлаудың алдын-алуға және балалар мен жасөспірімдерге мектепте немесе мектептен тыс кез-келген мәселелерді шешуіне көмектеседі. Мектеп киберқорлаудың алдын-алуды барлық мектеп бірлестіктерінде тарататын болады.

Мектеп бірлестіктерінің өкілдері мектепке таралатын келесідей нұсқаулықты сақтауы керек:

- Өзгелерді әрқашан құрметтеңіз – желіде айтатын сөздеріңізге және жіберетін суреттеріңізге аса назар аударыңыздар;
- Бір нәрсе жіберер алдында ойланыңыздар – сіз жіберген нәрсе желіге тез тарап, онда мәңгілікке қалуы мүмкін;
- Бір нәрсе орнатпас бұрын, ойланыңыз;
- Құпиясөзді тіс жуатын щетка сияқты қолданыңыз – өзіңізбен бірге ұстаңыз;
- Ұялы телефоныңыздың нөмірін немесе жеке веб-сайтыңыздың мекен-жайын тек сенімді достарыңызға беріңіз;
- Агрессорға шектеу қойыңыз – шектеуді қалай қою керектігін біліп, өзін агрессивті ұстағандар туралы біреуге хабар беріңіз;
- Кек алмаңыз және тиісуге жауап бермеңіз!
- Дәлелдерді сақтаңыз – ерсі хаттар, суреттер немесе онлайн-әңгімелердің есебін қалай жүргізу керектігін біліңіз;
- Ересек әрі сенімді адаммен сөйлесіп отырғаныңызға көз жеткізіңіз;
- Егер сіз киберқорлауды көрсеңіз, зардап шегушіні қолдап, жағдайды хабарлаңыз. Егер сізге ешкім қолдау көрсетпесе, сіз өзіңізді қалай сезінуші едіңіз?

Киберқаудалауға жауап қату

Жарақат немесе қорлауға ұшырайтын адам тергеуге көмектесу үшін алынған мәтіндерді немесе электрондық хаттарды сақтауға тиіс. Киберқорлаудың таралуын тежеу үшін келесіге назар аудару қажет:

- Ғаламтор қызметінің немесе хост жеткізушісімен байланысу (мысалы, әлеуметтік желі сайтында);
- Телефон / ноутбуктар / планшеттерді тәркілеу;
- Мектеп бірлестігінің өкілдері жағдайдың қайталануының алдын-алу қадамдары туралы ақпарат алады, оған мыналар жатады:
  - Кек алмау және тиіскен адамға жауап бермеу;
  - Қызмет көрсетушілердің тиісті байланыс деректерін жинау;
  - Байланыс деректерін қалай ауыстыру, өшіру немесе чаттан шығу жолдарын білу.

Жәбірлеу туралы барлық айыптар байыпты қабылданады.

Агрессормен жұмыс және «TAMOS Education» жазалау саясаты

Оқушылар мінез-құлқы мен қарым-қатынасын өзгерту үшін шаралар қолдану керек, сонымен бірге кез-келген жағдайда оларға қолдау көрсетуді қамтамасыз ету керек.

Тиісті шараларды қолданбас бұрын келесідей факторларды ескеруі тиіс:

- Жәбірленушіге әсер ету: бұзақылық жасырын түрде болды ма?
- Материал кең таралған және масқара болды ма?
- Материалдың таралуын бақылау қаншалықты қиын болды?

- Бұзақылық мотивациясы: оқиға байқаусызда болды ма немесе басқалардың қорлағаны үшін кек алды ма?
- Бұзақы қайталанылған оқиғалар үшін жауапқа тартылуда ма?
- Бұзақылық кездейсоқ, ниетсіз қорлау жасады ма және оның салдары туралы білмеді ме?
- Бұзақы болған оқиға және өз іс-әрекеттері үшін өкінішін білдіреді ме?

Киберқорлауға қатысқан оқушыларды жазалау уақытша Ғаламтор желісіне шектеу қою немесе мектепке ұялы телефонын әкелуіге тыйым салу сияқты жазалар қолданылуы мүмкін. Стратегияларды таңдау барысында жеке тұлғалар мен топтарға қорлаудың алдын-алуға олардың жауаптылығын және онымен күресуге көмектесу керектігін еске салу үшін кәсіби пікірге жүгінеді. Қорлаудағы зардап шегуші мен айыпкердің ата-аналары хабардар болады, сондықтан әділеттілікті алдыңғы кезеңдерде жүзеге асыруға болады. Сыртқы бірлестіктер оқиға қылмыстық заң бұзушылық ретінде болғанда мақсатты түрде жұмылдырылады.

Оқиғалар жазбасы

Киберқорлаушының барлық жағдайларын қауіпсіздік қызметінің басшысы жазады. Қудалауға қарсы саясатта көрсетілген шағым жазу үлгісі қолданылады.

Implemented: March 2019

Выполнено: март 2019 г.

Орындалды: 2019 жылдың наурыз айы

Reviewed: July 2022

Рассмотрен: июль 2022

Қайта қаралды: 2022 жылдың шілде айы

To be reviewed: July 2025

Подлежит рассмотрению: июль 2025

Қайта қарау: 2025 жылдың шілде айы

